

3. **Банківські операції:** Підручник. – 2-ге видання, випр. і доп./ А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. д-р екон. наук, проф. А.М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2002. – 476 с.

4. **Блащук Ю.** Деякі міркування щодо ринку дорогоцінних металів в Україні// Вісник НБУ. – 2000, № 7. – С. 54-56.

5. **Современный рынок золота/** Под ред. В.И. Букато и М.Х. Лapidуса. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 320 с.

УДК 658.01

*Доц. Т.Є. Маселко, канд. фіз.-мат. наук;
асист. С.Г. Шевченко – НЛТУ України, м. Львів*

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИМИ СИСТЕМАМИ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Розглянуто тенденції розвитку транспортних систем України із врахуванням територіальних особливостей і адаптивних можливостей до змін зовнішнього економічного середовища.

Ключові слова: транспортно-логістична система, транснаціональний вантажопотік, термінальна система.

Assist. prof. T.Ye. Maselko, assist. S.G. Shevchenko – NUFWT of Ukraine, L'viv

Problems of management of transport-logistic systems in Ukraine and future trends of its development in the context of European integration

The tendencies of development of transport systems of Ukraine are considered with the account of territorial features and adaptive possibilities to the changes of external economic environment.

Keywords: transport-logistic system, transnational traffic of goods, terminal system.

В умовах розвитку та поглиблення інтеграційних процесів важливого значення набуває ефективне вирішення проблем переміщення товарів між регіонами, країнами і континентами, пошук оптимальних схем організації та обслуговування транснаціональних товаропотоків, з урахуванням динамічного їх зростання, виникнення якісно нових вимог до ефективності міжнародних перевезень і питання управління ними.

Для України транснаціональні, в першу чергу, транзитні вантажопотоки, мають винятково важливе значення, в силу чого особливої актуальності набувають розробки теоретико-методологічних засад ефективного управління і розвитку транспортних систем у контексті прикладних задач, які стоять перед державою. Спрямованість на повне використання особливостей географічного розташування країни та максимізацію кінцевих фінансових результатів, при мінімумі власних витрат, об'єктивно вимагає врахування макроекономічних тенденцій розвитку та функціонування вітчизняного транспортного комплексу, як складової загальноєвропейської транспортної системи, вивчення можливостей впровадження нових технологій і систем у транспортному процесі з точки зору глобальних і територіальних закономірностей його розвитку.

Передусім, інтеграційні процеси позначаються на розвитку західних прикордонних територій України, які у найближчій перспективі межуватимуть з Європейським Співтовариством. Це, в свою чергу, вимагає не просто адаптації транспортних комплексів прикордонних територій до вимог та стан-

дартів ЄС, а розроблення науково-обґрунтованих підходів до організації управління розвитком транспортних систем, що ґрунтуються на інтегральній концепції. Тому для підвищення рівня функціонування існуючих систем транспортних перевезень і пошуку шляхів їх оптимізації надзвичайно важливе значення має розроблення ефективних форм і методів організації управління ними на основі інтегрованих транспортних систем.

Дослідження даної проблеми вимагає багаторівневого аналізу взаємовпливу і взаємодії між формуванням і розвитком транспортної системи з одного боку, і особливостями функціонування транспортної системи конкретної прикордонної території з точки зору їх стану, перспектив розвитку, особливостей управління з іншого.

Сучасні тенденції розвитку світової економіки характеризуються постійним розширенням господарських зв'язків та міжнародної економічної кооперації, що обумовлює пріоритетність інтеграційних процесів, в першу чергу, в сфері транспортування вантажів. Поняття транспортування вантажів у нашій країні істотно змінилось з розвитком ринкових відносин: від галузі, прирівненої до промислових галузей економіки, до сфери послуг – транспортного сервісу, який включає в себе не тільки власне перевезення від постачальника до споживача, але й велику кількість експедиторських, інформаційних і трансакційних операцій, послуг з вантажопереробки, страхування, охорони і т.п. Вирішення проблеми вдосконалення транспортного обслуговування передбачає застосування нової – стратегічної інноваційної системи, як засобу підвищення ефективності транспортних систем.

Найбільш ефективні рішення в сфері транспортування вантажів можуть бути реалізовані в транспортно-логістичних системах (ТЛС), передумовами чого є поглиблення конкуренції між учасниками транспортного ринку за якісне обслуговування з мінімальними витратами власників вантажів, розвиток інтеграції між підприємствами різних галузей, створення нових форм взаємодії, значні можливості в сфері інформаційних технологій, що володіють великим потенціалом для ефективного управління виробничо-комерційною і транспортною діяльністю. Саме необхідність і можливість використання цього потенціалу зумовлює поглиблення інтеграції транспортних і товаророзподільних процесів.

Дослідження методологічних аспектів формування транспортних систем дає можливість зробити висновок, що в силу багатьох особливостей відтворення побудова територіальних транспортно-логістичних систем вимагає найбільш повного врахування часових та просторових факторів в процесах оптимізації управління матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками для досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку прикордонних територій, що можливе тільки в рамках інтегрованих систем. Територіальні особливості транспортно-логістичної системи, як складної динамічної системи, зумовлюють необхідність системного підходу, конкретизованого й уточненого. Зокрема, конкретизація і уточнення системного підходу полягають в необхідності забезпечення нового інтегрального характеру взаємодії ланок транспортної системи згідно з інтегральною концепцією, потреби координації досліджень з міжнародними програмами та проектами, торгівлі

та транспорту і необхідності постійного врахування факторів і умов нового економічного середовища як зовнішньоекономічного, так і міжтериторіального та внутрітериторіального.

Виходячи з зазначеного, можна зробити висновок, що процедура формування прикордонної транспортно-логістичної системи на основі системного підходу має постійно діючий циклічний характер, обумовлений необхідністю коригування цілей і задач функціонування територіальної транспортної структури з метою забезпечення її високої адаптивності та гнучкого реагування на зміни зовнішнього середовища і появу нових задач функціонування.

Аналіз сучасних тенденцій функціонування транспортних систем, відповідно до загальноєвропейської транспортної політики та державних програм і концепцій, зумовив визначення пріоритетних напрямків розвитку, зокрема:

- створення комплексної системи управління транспортом;
- розвиток та інтеграція транспортних систем;
- адаптація до умов нормативної бази ЄС в сфері транспорту;
- створення нових і реконструкція діючих прикордонних переходів і митних комплексів та ін.

Дослідження обсягів та структури зовнішньоекономічних вантажопотоків України відображає двоякі тенденції: з одного боку, збільшення обсягів експортних потоків, з іншого – зниження обсягів транзитних вантажопотоків та зростання імпорتنих, що є негативним явищем яке свідчить про часткову втрату Україною конкурентних позицій в сфері транзитного бізнесу.

Основними проблемами, які стримують розвиток експортно-імпорتنих та транзитних перевезень в Україні є незадовільний стан підприємств транспорту, неефективне використання ними власних обігових коштів, високий ступінь зношеності основних фондів та нестача інвестиційних ресурсів для їх оновлення, нерозвинутість обслуговуючої зовнішньоекономічні вантажопотоки інфраструктури, невпорядкованість процедур переміщення вантажів через кордони та діючих систем прикордонного контролю, недостатнє впровадження сучасних технологій доставки вантажів і відсутність чіткої інформаційної взаємодії між учасниками процесу перевезення вантажів.

Аналіз результатів функціонування транспортної системи засвідчив, що впродовж останніх років, не зважаючи на загальне скорочення транзиту вантажного автомобільного транспорту, помітно активізувався транзитний рух через західний кордон України, зокрема, через кордон з Польщею (ріст на 14,2 %), Словаччиною (+15,6 %), Угорщиною (+10,3 %) та Білоруссю (+14,2 %). Натомість, значне скорочення транзитного руху автотранспорту відбулось на східному кордоні з Російською Федерацією (зниження на 23,1 %) та на кордоні з Румунією (–28,1 %).

Прикордонні області характеризується виключно вигідним транспортно-географічним положенням. Однак, порівняльна характеристика рівня розвитку та показників функціонування залізничного й автомобільного транспорту з транспортом України в цілому та інших регіонів показала, що, незважаючи на досить вигідне транспортно-географічне розташування, ефективність діяльності транспортних підприємств загального користування значно менша за середні показники, хоча деякі з них мають випереджаючий темп зростання аналогічних показників у інших областях.

З аналізу показників роботи основних суб'єктів господарювання – транспортних підприємств, як безпосередніх первинних ланок транспортної системи виявлено, що ринок вантажних перевезень обслуговується суб'єктами колективної та приватної форм власності. Зміна ситуації на ринку транспортних послуг у бік зменшення об'ємів та роздрібнення перевезень призвела до втрати конкурентоспроможності великих і середніх автотранспортних підприємств, які витісняються краще пристосованими до постійних ринкових та законодавчих змін малими перевізниками. Найбільш перспективними видами перевезень у сучасних умовах є міжнародні вантажоперевезення, які характеризуються вищою прибутковістю, кращими показниками використання рухомого складу, високим експортним потенціалом та якістю надання транспортних послуг. Однак цим видом перевезень зайняті одиниці перевізників, оскільки він потребує значних і постійно здійснюваних капіталовкладень, що для більшості автотранспортних підприємств в силу нестачі інвестиційних ресурсів недоступне.

Прийнявши до уваги сучасний стан і тенденції розвитку господарства та експортного потенціалу можна стверджувати, що у найближчі кілька років найінтенсивнішого розвитку набудуть міжнародні та міжобласні перевезення, а також ті, які невідривно пов'язані з вантажотвірними ланками прикордонної транспортної системи. Це підтверджується також стрімким зростанням кількості транспортних посередників, зокрема, транспортно-експедиційних компаній та їх філій.

Об'єктивна потреба розвитку і обслуговування не тільки внутріобласних, а й міжнародних експортно-імпортних та транзитних вантажоперевезень у прикордонних областях змушує відповідним чином розвивати транспортну інфраструктуру, що знайшло відображення в Комплексній програмі утвердження України як транзитної держави у 2002-2010 рр.

Формування транспортно-логістичних систем прикордонних територій повинно слугувати засобом інтеграції вітчизняного транспортного комплексу до міжнародної системи транспортних комунікацій, а також є інструментом вирішення соціально-економічних задач розвитку прикордонних територій, приаманних трансформаційному етапу, створення інфраструктурної бази ринкових перетворень, формування ринку транспортних послуг, який забезпечує просторову інтеграцію господарської діяльності, розвиток міжобласних та міжнародних зв'язків, комплексне раціональне використання усіх видів ресурсів.

Порівняльна оцінка процесів залізничного та автомобільного транспортного обслуговування прикордонних територій дає підстави стверджувати, що істотною особливістю транспортного ринку є швидке зростання частки малого та середнього бізнесу як серед споживачів транспортних послуг, так і серед перевізників. Порівняно з іншими областями України, в західних регіонах відбувається стрімке розукрупнення транспортних підприємств, збільшення їх абсолютної чисельності, активізується підприємницька діяльність, поживляється зовнішньоекономічна діяльність, з'являються конкурентоспроможні на зовнішніх ринках транспортних послуг місцеві вантажоперевізники. У найближчому майбутньому міжнародні вантажоперевезення розвиватимуться випереджаючими темпами порівняно з міжобласними та внутріобласними перевезеннями.

Дослідження стану функціонування суб'єктів транспортної системи західних областей України свідчить, що зародження потреб у перевезеннях, характер підготовки відправлень, розміщення клієнтури і автотранспортних підприємств характеризується розпорошеністю клієнтури та автовласників, дрібнопартійністю значної частини вантажопотоків, невідповідністю багатьох клієнтів до ефективного виконання навантажувально-розвантажувальних робіт, що в сукупності негативно впливає на організацію транспортного процесу на внутріобласних перевезеннях вантажів. Розвиток і вдосконалення діяльності автотранспорту в місті та приміській зоні, з урахуванням вищезазначеного, необхідно будувати на комплексній основі. Запропоновані заходи повинні враховувати всю сукупність виявлених факторів, котрі істотно впливають на ефективність роботи автотранспортних підприємств загального користування та якості транспортного обслуговування.

Подолати виявлені негативні моменти та підняти на якісно новий рівень транспортне обслуговування споживачів можна за допомогою формування транспортно-логістичної системи, створення територіального транспортно-логістичного центру та автотранспортного логістичного центру в його складі, який здійснюватиме управління та координацію дій учасників транспортного процесу, моніторинг ринку транспортних послуг, що в кінцевому підсумку забезпечить просторову інтеграцію процесів транспортного обслуговування вантажоперевезень.

Для вдосконалення безпосередньо технології здійснення внутріобласних перевезень вантажів доцільно впровадити термінальну систему доставки вантажів, яка порівняно з існуючою забезпечить підвищення виробітку рухомого складу в 1,6 рази, вдвічі скоротить час виконання заявок на перевезення, підвищить продуктивність праці в системі в 1,64 рази та зменшить собівартість одиниці транспортної роботи на 32 %. Крім того, створення і функціонування термінальної системи дасть змогу вирішити гостру проблему "дрібного відправлення" та практично застосувати ряд логістичних організаційних, технологічних, управлінських рішень, що в умовах існуючої системи неможливе.

Ефективність організації та здійснення інтермодальних вантажоперевезень залежить від належної підготовчої роботи з переобладнання перевантажувальних станцій, залізничних шляхів, терміналів, тобто відповідного світовим вимогам рівня розвитку транспортної інфраструктури та обґрунтованої організації управління змішаними системами перевезень. З метою вдосконалення транспортного обслуговування експортно-імпортних і транзитних перевезень необхідно реалізувати проект транспортно-складського комплексу, оскільки крім отримання економічного та інших ефектів він слугує засобом забезпечення інтеграції транспортної системи вантажоперевезень до загальноєвропейської та міжнародної системи інтермодальних транспортних сполучень.
